

A KIHÍVÁS

Az elmúlt században több ízben erkölcsi prédikátornak tekintették Jézust. A kiváló képességű modernista exegéta *A. Loisy* és a világhíres emberbarát *A. Schweitzer* szemében a morál a világ legbékésebb és legszelvidebb dolgának tűnt. Napjainkban mindinkább kezdik felfedezni Jézus etikájának forradalmi vonásait. A katolikus *A. Holl*, az evangélikus *H. Braun* és a zsidó *S. Ben-Chorin* a társadalomkritikust tisztelik Benne. Ezek a kísérletek, melyek az erkölcsi magatartásban keresik a választ a kihívásra, amit Jézus jelent az embernek, nem újkeletűek. A korai egyházban szenvedélyes vitát folytattak arról, hogy megkövetelhetik-e *Mózes* törvényeinek betartását a keresztényektől. A későbbi századokban elvárták tőlük, hogy a sivatagba vonuljanak vagy szerzetesi közösségekbe tömörüljenek. A viselkedést részletesen irányító szabályokban vélték megtalálni a leg-tökéletesebb feleletet Jézus felhívására. A XX. század elejére általánossá vált katolikus felfogás szerint a vallásos élet legkiválóbb módja az, ha megtartunk bizonyos előírásokat, és minden szempontból engedelmessé válunk előjáróinknak. A „keresztény egzisztencialisták” a személyes beteljesedésben, az egyéniség kibontakozásában keresik a Jézusnak adandó választ.

Jó adag igazság van abban, amit a vallásos élet jelentőségéről vagy a személy fejlődéséről és kibontakozásáról hallunk, bár ezek nemegyszer öntelenek olyan bizarr formákat, amelyek nem a vallásos, hanem a beteges lélek megnyilvánulásai. Annyi biztos, hogy sem a vallásos fogékonyság, sem az egyéni beteljesülés nem szűkíthető néhány formulára, s még kevésbé írhatja elő néhány szabály a Jézussal kapcsolatban követendő magatartást. Az evangéliumi etika nem föltétele, hanem követelménye Isten országának. Ajándék ez, amelyre nem formálhatunk jogot semmilyen címen, még az erényességén sem. Aki igent mond rá, annak a viselkedésén és magatartásán szükségképpen meglátszik azonban a benne lejátszódott mélyreható változás.

Mit akar tőlünk Jézus?

Ch. Péguy írja, hogy „az, amit erkölcsnek nevezünk, védőréteg az emberen, ami meggátolja, hogy átjárja a kegyelem. Ez a magyarázata annak, hogy a legnagyobb gonosztevéőkben működik a legerőteljesebben, s a legnyomorultabb bűnösöket állítja ismét talpra.” Az „erkölcs” eléggé félreérthető kifejezés; azt a képzetet kelti, mintha ugyanolyan értelemben léteznék keresztény erkölcs, mint szókratészi etika vagy humanista morál. Jézus, akinek nem a törvény, hanem Isten élő akarata irányítja prédikációját és tetteit, minden bizonnyal nem elégszik meg „másodkézből való tanítványokkal” (*S. Kierkegaard*). „Ti ne hívassátok magatokat rabbinak, mert egy a ti mesteretek, ti pedig mindnyájan testvérek vagytok. Atyának se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, a menygyei. Tanítónak se hívassátok magatokat, mert egy a ti tanítótok, a Krisztus” (*Mt 23,8-11*). A törvény — Isten szabadságának és szeretetének megnyilvánulása — az emberi szabadság és szeretet kihívása. Jézus etikája nem teljesítmény-, cél-, törvény- vagy szituáció-etika, hanem Isten összegyűlt népének az etikája. Követelményei az Atya föltétlen uralmát kiáltják ki, s nem emberi morált hirdetnek — állapítja meg *R. Pesch*.

Jézus azért jött, hogy tudassa az örömhírt: közel van Atyja országa. Etikai alapkövetelménye a jó hír elfogadása, amíg nem késő. Itt a ragyogó alkalom, csakugyan halalos vétek elszalasztanunk. Nagyon nyomatékosan javasolja, hogy ne halogassuk a döntést. *J. Jeremias* szerint ez a „sürgető felhívás” a tartalma a tíz szűzről szóló példabeszédnek. Nagy ünnepre készülnek; az Úr, mindenható Istenünk átveszi az uralmat. Örvendezzünk, újjongjunk és dicsőítsük őt, mert itt van a menyegző napja. Boldogok, akik hivatalosak a lakomára (vö.: *Jel 19,6-10*). Ha jön a vőlegény, tüstént menjünk elébe; a nagy vigadalomban senki sem kéri számon, hogy van-e olaj lámpásunkban. Csatlakozhatunk az ünneplőkhöz, de le is mondhatjuk részvételünket. Gyorsan el kell azonban határoznunk magunkat. A késlekedők úgy járnak, mint a balga szüzek: míg oda voltak olajat

vásárolni, megjött a völegény, és bezárultak az ajtók. Ugyanez a témája a királyi menyegző példázatának. A *Máté* evangéliumban olvasható példabeszédet valószínűleg átdolgozták, s a fiatal egyház missziós küldetésére alkalmazták. Eredeti, jézusi formájában nem a „keresztutakról” behívott vendégeken van a hangsúly, hanem azokon az ostobákon, akik nem fogadták el a meghívást e pompás ünnepélyre. Ezt a hasonlatot is csak akkor értjük jól, ha nem eresztjük el a fülünk mellett a „minden kész” mondatból kicsengő örömet. „Nézzétek, itt a kellő idő! Itt az üdvösség napja” (2Kor 6,2). Ha „az ország fia” (Mt 8,12) visszaküldik a meghívót: ha semmibe veszik a főpapok, a teológusok és a jámbor körök, akkor a törvényen kívüliek foglalják el a helyüket. Amazok előtt pedig bezárulnak az ajtók. „Uram, Uram nyiss ki!” — hangzik, de a válasz: „elkésztetek”. Jézus nyomatékosan siettetni a döntést. Jól megalapozott vélemény szerint egyenesen az volt paraboláinak a célja, hogy kicsikarja általuk az állásfoglalást. A hamis sáfár (Lk 16,1-8) történetén minduntalan megütköznek a jámbor keresztények: ilyen gazemberről vegyenek példát? Jézus megtörtént esetről beszél, melyet hallgatói nem ismernek. Természetesen azt várják, hogy elmarasztalja a csalót. Ezzel szemben teljesen váratlanul megdicséri. Botránkoztok? Tanuljátok belőle. Ugyanolyan nyomorult helyzetben vagytok, mint ő; nyakára tették a kést, összeomlás fenyegeti egzisztenciáját. Csak az a különbség, hogy ti hasonlíthatatlanul súlyosabb veszedelemben forogtok. A sáfár „okos” volt, fölismerete kritikus helyzetét. Nem engedett szabad folyást az eseményeknek, az utolsó percben cselekedett, mielőtt rászakadt a szerencsétlenség. Bár gátlástalanul — de most nem erről van szó —, ám merészen, eltökélten és okosan intézkedett s megalapozta jövődni életét. Az idő sürget. Legyetek okosak. A jövőtök forog kockán. A képlekedők elvesznek. Azzal érvel Jézus, hogy „senki sem alkalmas Isten országára, aki az ekét megfogta, és azután mégis hátratekint”. A könnyű palesztinai ekét egy kézzel, többnyire a ballal vezeti a szántóvető; vigyázni kell, hogy függőlegesen tartsa, s kellő súllyal nehezedjék rá, de óvatosan, hogy a rossz talajon kőbe ne ütközzék. A másik kezével a csökönyös ökröket noszogatja, ezenfölül pedig ügyel arra is, hogy egyenesen szelje a barázdát. Ha hátratekint, ferde lesz a sor. Annak, aki csatlakozni kíván Jézushoz, határozottan szakítania kell a múlttal, s tekintetét előre kell szegeznie. Ha ingadozik életének barázdája megtörik, s kívül reked Isten országán. Jézus megdöbbentő mondása — olyan felkavaró, hogy senki sem kélti eredetiségét —: „aki hozzám jön és nem gyűlöli atyját és anyját, feleségét és gyermekeit, testvéreit és nővéreit, sőt önmagát is, nem lehet az én tanítványom” (Lk 14,26), más módon igyekszik észre téríteni hallgatóit. Arra hivatkozik, hogy mindennél fontosabb dologról van szó: még a család sem akadályozhatja meg az embert abban, hogy Isten országának a pártjára álljon.

Az etika következménye az elhatározásnak. A mennyei Atya országának eszkatológiai üzenetében gyökerezik, mint az irgalmas szamaritanus példázata is, amely pedig kétségtelenül erkölcsi tanítást tartalmaz. „Mivel megismertük Isten segítőkészségét bűneink eszkatológiai megbocsátása formájában, olyan módon kell gondoskodnunk a szűkölködőkről, ahogyan az adott esetben rászorulnak” — írja N. Perrin. A zsidók esküdt ellenségei a szamariaiak, de mivel Isten rájuk is kiterjeszti irgalmas szeretetét, viszonzásképpen ők sem tagadják meg segítségüket a bajba jutott zsidóktól. Bűneink elengedéséből tanulunk megbocsájtani, s miközben nem toroljuk meg sérelmeinket, átjárja lelkünket a bizonyosság, hogy Isten nem rója föl többé vétkeinket. A szeretet érzékennyé tesz a nélkülözők megpróbáltatásaira: milyen mértékben megtapasztaljuk Isten felénk áradó szeretetét, olyan mértékben közeledünk embertársainkhoz, észrevesszük gondjaikat, és fölünk telhetően mindent megteszünk értük. Ez a krisztusi etika gyökere és legszebb virága.

A megtérés

A keresztény magatartás jellemző megnyilvánulása a konverzió. Olyan ez, mintha új személyiséget oltanának belénk. Ugyanazok maradtunk és mégis mások lettünk: új adományok, új képességek jelennek meg bennünk. A megtérés nem érhető el azon az úton-módon, ahogyan elsajátítjuk az úszás, a kötés vagy az írás mesterségét. Abban a pillanatban, amikor az ember elkezd nem önmagáért, hanem Isten országáért élni, amikor habozás nélkül egyetért azzal, hogy a

Valódi-Valóság esztelen szeretet, egyben rálép arra az útra, amely az élet gyökeres átalakulásához visz. Jézus kihívásának beleegyező elfogadása a személyiség mélyén megvalósuló választás, *option fondamentale*, amely átalakítja életfelfogásunkat, átszervezi eddigi világlátásunkat. Ezen a döntésen alapul, ebből az új magatartásból fakad a keresztények erkölcsös viselkedése. Nem automatikusan, nem erőfeszítések nélkül, mert eltökéltségünk sohasem visszavonható, de mégis kikerülhetetlenül követi a megtérést. Ha nem zárkozunk el Isten szeretete előtt, akkor ez — mint minden igazi szeretet — eltör személyiségünk mélyéről, s szerteszét sugárzik. A világozság a sötétségben világít, de a sötétség nem fogja föl.

A múltban éppen az ellenkező oldalról közelítették meg a keresztény erkölcsöt. Bármeckorák voltak is a teológiai ellentétek, bármilyen heves elméleti viták folytak, abban csaknem minden párt egyetértett, hogy az etika a belépőjegy Isten országába. A reformáció idején például az újítók és a tridenti zsinat atyái egyképpen megegyeztek abban, hogy az ember a saját erejéből nem teheti meg a legesleges lépést Isten országa felé. Ténylegesen azonban a reformátorok és a katolikusok egyaránt úgy éltek, mintha a kereszténység gondosan kitervelt szabálytan, etikett és szokás lenne. Az Újszövetségben nyoma sincs ennek a főfogásnak, amely a vallást elsősorban szabályok és jogi tilalmak rendszerévé teszi. Ellenkezőleg, Jézus határozottan kijelenti, hogy egyetlen lényeges kívánsága van: csak arra tart igényt, hogy higgyünk Isten országában. Ez a beleegyezős gyökeresen etikus tett. Ha csakugyan létrejön, akkor a keresztény viselkedés mintegy természetzerűen következik belőle; ha nem is nehézség és szenvedés nélkül. Jézus ellenállt minden kísérletnek, amely szabályokba kívánta foglalni az Ország fiainak magatartását. Az irgalmas szamaritánus példázata válasz azoknak, akik többé-kevésbé elvont jogi formulákkal akarják meghatározni a felebarát fogalmát. Velük szemben Jézus a valóságos helyzetre tereli a figyelmet, s az adott esetben szükséges, kézzelfogható segítséget sürgeti. Ugyanez az életközelség nyilvánul meg csodáiban is. Amint az utóbbi 30 év szentírás-magyarázói egyöntetűen állítják, az evangéliumi csodatörténetek lényegi hitelessége nem vonható kétségbe, egészükben hozzátartoznak a hagyomány legrégebbi rétegéhez. Az eredeti formatörténeti módszer mai hívei — a második nemzedék — hajlandóak hitelesnek elfogadni a beszámolókból olyan elemeket, amelyeket mestereik (*M. Dibelius, R. Bultmann*) mint történetileg megbízhatatlant elutasítottak. Ma már természetesen nem tudjuk hibátlanul megállapítani az evangéliumokban előforduló betegségek körtüneteit; kétezer év és a gyökeresen más világlátás szakadéka azt sem teszi lehetővé, hogy a gyógyulás lefolyásáról és a gyógyítás tényezőiről pontos képet nyerjünk. Nem nézhetjük az evangéliumi csodák elbeszéléseit „fundamentalista” módon: nem tekinthetjük ezeket közvetlen riportnak vagy tudományosan megvizsgált dokumentációnak, sem történelmi, orvosi vagy pszichológiai jegyzőkönyvnek. Nem lehetetlen, hogy az eredeti elbeszélések némelyikét később az irodalmi igényeknek megfelelően kiszínezték, hellenista és judaista motívumokkal átstilizálták. A csodaelbeszélések *egészét* azonban meg-alapozottnak kell vennünk: vitathatatlanul történtek csodák. Amint *M. Dibelius* írja, a csodák nem voltak tervszerűek és megszervezettek. A világ átalakítása Isten ügye és feladata. Jézus feltűnő tettei arra utalnak, hogy Isten elkezdte művét. A hit válasz az érzékelhető jelekre, elkötelezettség Isten országa mellett, ami már nyilvánvaló ezekben a konkrét esetekben. Még nem alakult át a világ, de Isten országának hatalma sugárzik Jézusból. Ezért mondotta: Isten országa már köztetek van.

Az életközelség nem számúzi a kereszténységből az elméletet, nem távolítja el az elvi kijelentéseket és a filozófiai rendszereket. Még Isten országáért sem mondhatunk le a gondolkodásról, kivált nem a reflexióról arra a központi szimbólumra, amely egységbe foglalja életünket. Az értelmezési rendszer nem követi, hanem megelőzi az elemző gondolkodást. Hogy milyen következményei lesznek Isten országa elfogadásának, azután tudjuk meg, miután elköteleztük magunkat mellette. A kereszténység egész története azoknak a története, akik azt állítják, hogy döntöttek Jézus sürgető felszólításáról. Az igazság az, hogy semmibe vették a felhívást. Arra hivatkoznak, hogy az összes hitigazságot elfogadják, egy vesszőt sem hagynak ki belőlük, de folyton azon tűnődnek, hogy rá-bízzhatják-e magukat arra az alapigazságra, hogy Isten minden elképzelést fölmúlóan szeret bennünket. Jézus rendkívül leegyszerűsíti a problémát, csak azt akarja, hogy határozzunk, mi pedig roppant bonyolult válaszokat adunk Neki.

Úgy teszünk, mintha döntöttünk volna, s megpróbáljuk a lehetetlent: úgy kötelezzük el magunkat, hogy obligón kívül maradjunk; örülünk is, meg nem is, részt veszünk a menyegzőn, meg nem is, üstökön is ragadjuk a szerencsét, meg nem is. A balga szüzekhez hasonlóan az ajtóban ülünk, s kijelentjük, hogy nyomban megjelenünk, csak éppen nem állunk föl, hogy átlépjük a küszöböt. Ha úgy szemléljük a kereszténység történetét, mint hosszú krónikáját azoknak az ügyeskedéseknek, ahogyan az emberek megpróbálták kitérni Jézus meghívása elől, akkor azonnal megoldódik a legtöbb talány. Persze annál nagyobb erővel tör fel a kérdés: miért? Miért halogatjuk az egyértelmű választ?

A. Greeley saját tapasztalatára hivatkozva világítja meg a kereszténység történetének rejtélyét. Elmondja, hogy néhány ember, akit közelről ismer, miként fedezi föl, hogyan ismeri meg — csaknem véletlenül —, hogy másképpen is élhet, mint azelőtt; örvendő hittel és reménnyel szegődnek Jézus hívéül. Hamarosan megértik, hogy elkötelezettségük egész további életükre kihát, hogy nagyon sok lemondást követel, hogy nem dédelgethetik tovább ostoba félelmeiket, sérelmeiket és védekező mechanizmusaikat, hogy életük feltehetően gúny és nevetség tárgya lesz, egyszerűen nagyon sok kockázattal jár. Szemlátomást nem fogják föl, hogy az örök és a szeretet megéri azt, amit fizetniük kell érte. Így ahelyett, hogy megkockáztatták volna, ismét védekezésre rendezkednek be. Egyesek elnémulnak, mások támadóan lépnek föl, mesterkélten és bomlasztóan viselkednek. Hamarosan úgy döntenek, hogy ezután nem vallási, hanem baráti közöség lesznek. Aki megemlíttette Istent, Jézust, a kereszténységet, nyomban maró gúny tárgyává vált. „Megállapodtunk, hogy olyannak kell elfogadnunk egymást, amilyenek vagyunk; nem támasztunk egymással szemben semmiféle igényt, a megterésdés sem.” Baráti társaság lettünk; a barátság pedig a másik „teljes elfogadása”. Azokat, akik megkísérelték, hogy lelkükre beszéljenek, kivetették maguk közül. Bár hamarosan megszűnt a csoport eredeti vitalitása és nem volt többé határozott célja, a bizalom és a szeretet — már amennyire még megvolt — arra szolgált, hogy meggyőzze a megmaradt csoporttagokat arról, hogy nem döntöttek helytelenül, s hogy soha sem volt szó másról; teljesen elégedettek lehetnek. A társadalom-lélektanból jól ismert történetben nem az a megdöbbentő, hogy elutasították Isten országát, ami voltaképpen összehozta őket, hanem az egyenesség hiánya: nem voltak hajlandók beismerni, hogy az üzenettel együtt Jézust magát is visszautasították — mondja Greeley. Nem kell megerőltetnünk a fantáziánkat ahhoz, hogy elképzeljük Jézust, amint így szól hozzájuk: „Senki sem kényszerít. Miért nem mondasz legalább nemet, ha egyszer nem akarsz igent mondani? Miért teszel inkább úgy, mintha nem lenne szükség a határozott válaszra, vagy miért színleled, hogy már igent mondtál, ha úgy élsz, mint aki nemet mondott? Ezt a mondását természetesen nem jegyezték föl az evangéliumban, csak azt a másikat, ami sokkal velősebben fogalmazza meg ugyanezt a gondolatot: „Aki nincs velem, ellenem van; aki nem gyűjt velem, szétszór” (Mt 12,30).

Az említett csoport miben sem különbözött azoktól, akik kétezer évvel ezelőtt hallgatták Jézus prédikációját Palesztinában, és a legtöbben éppen ilyenek azok közül is, akik ma Jézus híveinek nevezik magukat. Nem kenyerünk az odaadás. Ha Jézus eltűrné, hogy bizonyos szokásokra korlátozzuk üzenetét, akkor nem lenne semmi baj. Ha csak arról lenne szó, hogy engedelmessékedjünk az egyházjog előírásainak, vagy csak a személyes érintkezésen alapuló csoportunkban nyílunk meg, ha elég lenne tiszteletben tartanunk saját közösségünk valamennyi szabályát, ha egy tapodtat sem kellene eltérnünk a megszabott iránytól, bármilyen erkölcsi döntés elé kerülünk is, akkor nagyon szívesen követjük Jézust. Hogy miért? Mert ezekben az esetekben még mindig a magunk ura vagyunk: a szeretet köre ésszerűen körülhatárolt, a lelkesedés okosan csillapított, s gondosan elő van készítve az Ország jövetelének a menetrendje. Jézus többet vár tőlünk. Egzisztenciális döntést, a hiteles élet választását, s erre nem vagyunk hajlandóak, mert akkor többé nem lennénk a magunk urai, nem tudnánk megfékezni lelkesedésünket és szeretetünk lobogását. Akár az említett kis közösség, akár a kereszténység történetét nézzük, a képlet ugyanaz: egyszer gyerekesen ravasz, mászor rendkívül kifinomult védekező berendezések lépnek működésbe. Az előbbi esetben naiv közvetlenséggel utasítjuk vissza a felkínált szeretetet, az utóbbiban ezenfelül meg is magyarázzuk, hogy miért *kell* így tennünk. A világrét sem valljuk be, hogy az igazi probléma az eltökéltség hiánya! Inkább a személyek közötti nehézségeket emlegetjük. Nincs olyan emberi kapcsolat, amelyet ne

terhelnének meg a különböző voltunkból adódó feszültségek, s nem igényelne lelki erőfeszítést. A hiba az, ha féltékenyen őrzi és buzgón ápolja valaki ezeket a kiküszöbölhetetlen nehézségeket, mert amíg személyes problémákra összpontosíthat, addig nem kell felelnie Jézus mindig jelenlévő, de így ügyesen eltakart felhívására.

Keresztény egzisztencializmus?

Harminc-negyven évvel ezelőtt keveset foglalkoztak a vallási elkötelezettség és az emberi beteljesülés összefüggésével. A pszichológiai fogalmak hozzájárulhatnak a vallási problémák mélyebb megértéséhez, de elengedhetetlen, hogy világosan gondolkodjunk a hit és a személyiség kapcsolatáról. Föltételezhető, hogy a hiteles élet legmélyebb gyökerében azonos az elkötelezettséggel, mivelhogy Isten országának elfogadása és az élet vállalása — annak teljességével és összes következményével — jóformán ugyanaz a tett, amint azt K. Rahner olyannyira hangsúlyozza. Aki eleget tesz a meghívásnak a menyegzőre, az szívét-lelkét megnyitja a világnak és embertársainak; örvendezve lép egyénisége teljes kibontásának az útjára. Hogy mi ennek a magyarázata? Az örömhír megerősíti legmélyebb sejtését, hogy lelkének éhsége a föltétlenülre és véglegesre, az életre és öröme megalapozott, az Élet és az Öröm keltette benne. Isten országának örömhíre azt állítja, hogy az emberi személy „ösbizalma” a létben — a kifejezést A. Röper alkotta — a Valódi-Valóságra adott válasz. Másként: hit, megilletődés attól, ami föltétlenül érint. Ez a hit szükséges a valódi emberséghez. Az ember csak azáltal valósíthatja meg igazi mivoltát, hogy „elengedi” magát, hogy „odaadja” valaminek teljes valóját. Akármilyen is az, aminek hűséget fogad: szerelem, barátság, szolgálat, kutatás, párt vagy életmű. A föltétlen ezer arcot ölthet, fontos azonban, hogy az ember olyan valóságnak szentelje életét, melyet itt és most nagyra tart, értékesnek és jónak tart, nagyobbra és jobbra önmagánál, mert csak ebben az esetben töltekezik; válik többé és gazdagabbá. A hit ezt fejezi ki: valami nagyobbért élek, aminek odaadó híve vagyok; érdemes elengedni magam, hiszen ez biztosítja a hiteles életet; fenntartás nélkül tehetem, mint-hogy a valóság véget nem érő jóságát és szeretetét viszonzom.

Az ilyen vagy ehhez hasonló magatartás nélkül lehetetlen a hiteles emberi létezés, hiú álom az emberi beteljesülés. A vallási növekedés nem különíthető el a személyes fejlődéstől. Ez utóbbihoz csak biztonszágot ad hozzá a keresztény örömhír; mélyebb bizalmat és nagyobb türelmet önt a lélekbe, hogy az emberi törekvés nem hiábavaló. Minden emberi erőfeszítésben, amely megkísérel felülemelkedni szűk körű létének korlátain, benne van — legalább burkoltan, legalább az erőfeszítés idején — a tudat, hogy a valóság jóindulatú. Amit a kereszténység fűz hozzá, az a szilárd meggyőződés és a tántoríthatatlan bizalom, hogy a küzdelem megérdemli a fáradságot, s a beteljesülést nem hiúsíthatja meg semmiféle hatalom — hacsak nem az ember maga. A hiteles emberlét keresztény és nem keresztény keresése abban különbözik, hogy az egyik kifejezett, a másik hallgatóságos formában fogadja el az örömhírt. Jézus pontosan azért jött, hogy szavakba foglalja és határozottan kifejtse azt, ami annakelőtte megfogalmazatlanul és homályosan élt az emberekben. Ebből az következik, hogy aki felfogta és megértette Jézus üzenetét, nem elégedhet meg ilyenféle válasszal: „arra törekszem, hogy minél teljesebb ember legyek belőlem”. Tőle nem elég ennyi; azoktól, akikhez eljutott hívo szava, határozott, egyértelmű, megabiztos és nyílt feleletet vár Jézus. Aki tudja ezt, de csak amolyan kényelmesen burkolt ígenre határozza el magát, kibogozhatatlan lelki szövevénybe bonyolódik. Igazában így gondolkozik: „nem fogadom el fenntartás nélkül, hogy a Valódi-Valóság csodálatos szeretet, mégis megkísérlem, hogy teljesebb emberré váljak, noha nem tökélem el magam, s lehet, hogy idővel abbahagyom”. E magatartás voltaképpen azt fejezi ki, hogy az élet egy félkegyelmű örült meséje. Tulajdonképpen azt mondja: „úgy akarok élni, hogy ha nem kapok érte semmi jutalmat, az mérhetetlen igazságtalanság lenne velem szemben”. Csakhogy Jézus nem erre szólítja föl követőit, s mindenképpen többet kíván tőlük, mint az ateista egzisztencialistától, aki „tagadja az isteneket, és felemeli a sziklákat”, s így beszél: „A magaslatok felé törő küzdelem egymaga elég ahhoz, hogy megtöltse az emberi szívet. Boldognak kell képzelnünk Sziszüphoszt” (A. Camus), vagy attól a „modern” kereszténytől, aki ezt mondja: „Egyre teljesebben és hitelesebben

akarok ember lenni, anélkül, hogy elfogadnám vagy elutasítanám Jézus meghívását". Ez a meghívás rendkívül konkrét, és ugyanolyan valóságos ígéretet tartalmaz. Jézus azt kívánja, hogy fogadjuk el örömhírét a Valódi-Valóság legbenső természetéről, s nyiljunk meg előtte: engedjük szívünkbe és sugározzuk szerteszét az Örömet és Szeretetet.

Csaknem nyomban felmerül a kínzó kérdés, hogy a keresztények között miért oly kevés az életet és örömet birtokló, szeretetet árasztó ember? Egyszerű a felelet, csupán definíció kérdése. Ha azok a keresztények, akik tudatosan és határozottan mondanak igent Jézusnak, akkor nagyon kevesen vannak, s azelőtt sem voltak többen. Az evangéliumban megkövetelt megtérés nem bizonyos cselekedetek véghezvitele s mások elkerülése, hanem az egyéniség teljes átrendeződése, a nem-hívó átalakulása hívővé. Jézus nem tűri a mellébeszélést. „Aki nincs velem, ellenem van. Aki nem gyűjt velem, szétszór!” Vagy nem tekintjük épészűnek Jézust, vagy elfogadjuk örömhírét és aszerint élünk. A legtöbb esetben azonban azt szeretnénk, hogy a kecske is jóllakjék és a kaposzta is megmaradjon, hogy még éppen mondhassuk: „végtére is nem vagyunk ellened. Nem tudunk eléggé veled lenni ahhoz, hogy együtt örüljünk a menyegzőn, hogy egészen beteljünk ezen a nagyszerű ünnepen, valószínűleg nem is ragyog az arcunk úgy, hogy másoknak is vonzóvá tegyük, de mindenesetre itt vagyunk.” Más szavakkal: „rendben van, felmegyünk a hegytetőre és világosságot gyűjtünk, de reméljük, senki sem nézi meg alaposan”. Amint K. Rahner megrajzolja a jövő egyházának arcvonásait, abból kiderül, hogy eddigi strukturái gyakran semmibe veszik Jézust. Például a *triumfalizmus*, amely inkább az egyház, mint Isten hatalmában és dicsőségében bízik. Ezzel egy tövön hajt a keresztény *lokálpatriotizmus*, amely túlságosan szívesen hiszi el, hogy az Atya nem hajlandó működni az egyházon kívül, s a Lélek csak a katolikusoknak tartogatja inspirációt. Nehezményezhető az egyházi szervezet túlon túl emberi vonásait is takargató *őszintétlenség*. Az üzenet hitele nem az irányítóktól függ, hanem a közösségtől, mely megkísérlé, hogy életet tegyen Jézus felhívásának. Az evangélium meghazudtolásának egyik legveszedelmesebb formája az *autokratizmus*: mértéktelen ragaszkodás a tekintélyi elvhez, amely az emberekre kívánja kényszeríteni az érényes életet. Jézus félreérthetetlenül leszögezte, hogy *választanunk* kell, s ennek teljesen szabadon kell végbemennie. Senkit sem erőltet arra, hogy kövesse, következésképpen csak demokratikus strukturájú egyház illik Hozzá. „A katolikus egyházban nyilvánvalóan van olyan hivatal, amely nem az egyház tagjainak az akaratából nyeri tekintélyt” — írja K. Rahner. Nyomban hozzáfűzi azonban, hogy „a tulajdonképpeni egyházi hierarchia nem tévesztendő össze az egyház társadalmi strukturáinak a hierarchiájával”. Jézus egyháza a „nyitott kapuk” egyháza; az *sztereotipizálás és a bűnbakkeresés* — ami mindig másokat tesz felelőssé azért, ami rossz a világban — az örömhír mérhetetlen meghamisítása: „Mit nézed a szalkát felebarátod szemében, a magad szemében pedig nem veszed észre a gerendát?” (Mt 7,3). Meggyőzően fejtette ki Th. W. Adorno, hogy a zárt, tekintélyi gondolkodás sajátja a bűnbakkeresés, saját hibáinak a kivetítése másokra.

Ha az egyház mint közösség jó néhányszor elmulasztja, hogy döntsön Jézus mellett, ugyanebbe a hibába esnek az egyének is. A *pietizmus* az elkötelezettséget összetéveszti bizonyos érényes cselekedetekkel, vagy erkölcsi stílussal. A *vakbuzgóság* téveszméje szerint azzal bizonyíthatjuk leginkább elkötelezett voltunkat, ha azt másokból is kikényszerítjük. A legveszedelmesebb a *racionalizmus*. A kiváló osztrák regényíró, R. Musil szavát idézve, a racionalistának csak „valóság-érzéke” van, de nincs „lehetőség-érzéke”; eleve elutasítja a Valódi-Valóság megjelenésének a lehetőségét Jézus személyében. Azt mondtuk a konverzióról, hogy új adományok, új képességek létrejötte bennünk. Akinek van éréke a lehetőségek iránt, az nem azt mondja: ez meg ez történt, ez meg ez fog történni, ennek meg ennek *kell* történnie, hanem kitalálja, hogy mi volna lehetséges, mi lenne szerencsés. Ha pedig azt feleli neki: ez meg ez van, akkor ezt válaszolja: lehet, hogy ez van, de másként is lehetne. Ezt az éréket úgy határozhatjuk meg, mint emberi képességet, mely a lehetségest ugyanúgy el tudja gondolni, mint a valóságot, s azt, ami van, képes nem lényegesebbnek venni, mint azt, ami nincs. A megtérés elsődleges föltétele a lehetőség-érzéke: Jézus Atyja nem a meglévők természetfölötti igazolása, hanem a változásnak, sorsunk jóra fordulásának a biztosítóka. Hogy mit jelent ez, azt jól megvilágítja Don Quijote első kalandja egy útszéli fogadóban. A kapuban két fiatal lány áll, amolyan „jófélék”, és

Sevillába igyekeznek. A nemes lovag elveihez hűségesen hölgyeket megillető tisztelettel viseltetik irántuk. Erre azok is belemennek a játékba, s előkelő hölgyek módjára viszonzozzák udvariasságát. Ha nem táblázzuk rá az emberekre rossz tulajdonságaikat, ha nem rögzítjük beléjük negatív lehetőségeiket, hanem számolunk jó adottságaikkal és igényt támasztunk pozitív adományaikra, akkor fogékonnyá válnak Isten lehetőségeire.

De nem jelenti-e ez a keresztény hit válságát? Talán igen, de akkor a hit mindig válságban volt. Alkalmasint annyira a különbség, hogy akik azelőtt hívőnek vallották magukat, most kénytelenek belátni, hogy felelet helyett másra tereltek a szót. Meg voltunk győződve, hogy elfogadtuk a meghívást, a megváltozott körülményeink rádöbbenetek, hogy kitértünk előle. Miután a társadalmi szerepek és támaszok összeomlottak, nekünk magunknak kell eldöntenünk: csakugyan örömmünnepet ülnék-e, s hogy részt akarunk-e venni rajta? Egyre tétovázunk a kapuban. Ének hallik és örömujjongás, mintha kiáradna a szeretet légköre, de mi a biztosítéka annak, hogy nem fortély és szemfényvesztés? Azonkívül problémáink közül mennyit háríthatunk át az ünnepszervezőkre, és mi a véleményük az inflációról és az olajválságról? Erre nem válaszolnak. Ehelyett azt mondják, hogy ha bemegyünk a menyegzőre, akkor a végén minden rendbe jön, az emberek szeretni fogják egymást, többé nem lesz háború, sőt a vajúdo természet is megszabadul a hiábavalóságtól. Ez mind szép és jó, feleljük nekik, csak valami icike-picike jelet kaphatnánk, főképpen pedig, hogyan gondolkodnak a világ élelmezési helyzetéről, a környezetvédelemről, és a többi (valóban!) fontos kérdéstről? Erre ők azt mondják: „keressétek előbb az örömmünnepet, s azután lássatok neki a többinek”. Ennek ellenére ingadozunk. Nagy néha azt gondoljuk, hogy végre odataláltunk, aztán kitudódik a banketről, hogy gyöngé utánzata az eredetinek. Mi nyugtat meg afelől, hogy nem ugyanilyen szédelés ez is, amire most hívnak? Az imént is pórul jártunk, miért kockáztassunk újfent? Mindent egybevéve, mit remélhetünk a menyegző vendégeitől? S attól, aki meghívott? Miközben tanakodunk a kapuban, kijön egy férfi, a szemünkbe néz és így szól: „Jól tennéd, ha bejőnnél, amíg nem késő. Atyám nem hagyja örökké tárva az ajtót”. Jól ismerjük. Hosszú időn át hirdette üzenetét, olyan türelmesen várt, hogy nem is vesszük túlságosan komolyan. Csakugyan, kevesen vették őt valamennyire is komolyan! Legfeljebb a Don Quijote-félék, meg néhány szent.

Irodalom: A. Lolsy: Les évangiles synoptiques, Ceffonds 1907–1908. I–II. — A. Schweitzer: Geschichte der Leben-Jesu-Forschung, Hamburg 1972. I–II. — A. Holl: Jesu in schlechter Gesellschaft, Stuttgart 1971. — H. Braun: Jesus. Der Mann aus Nazareth und seine Zeit, Stuttgart 1961. — S. Ben-Chorin: Bruder Jesus. Der Nazarener in jüdischer Sicht, München 1967. — Ch. Pégyu: Neta conjuncta, Wien 1956. — R. Pesch: Orientierung 35 (1971) 77–81. o. — J. Jeremias: Die Gleichnisse Jesu, München 1969. — N. Perrin: Rediscovering the Teaching of Jesus, New York 1967. — M. Dibelius: Jesus, Berlin 1966. — A. Greeley: The Jesus Myth, Garden City 1973. — A. Röper: Die anonymen Christen, Mainz 1963. — K. Rahner: The Shape of the Church to Come, London 1974. — Th. W. Adorno: Studien zum autoritären Charakter, Frankfurt 1973. — R. Musil: Der Mann ohne Eigenschaften, Hamburg 1952.

A SZERKESZTŐSÉG KÖZLI: Kérjük kedves munkatársainkat, hogy a jövőben lapunknak szánt kézírataikat két példányban (egy másolattal) és a szabvány-nak megfelelő gépeléssel (kettős sorközzel, megfelelő margóval) küldjék be, mert ezzel egyrészt megkönnyítik a nyomdai korrektúra munkáját, másrészt megkímélik a szerkesztőséget a kéziratmásolás többlet-költségeitől.